

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG LEGUTÓBBI DÖNTÉSEIBŐL

50/2001. (XI. 29.) AB HATÁROZAT – NÉPSZAVAZÁS A SORKATONASÁG MEGSZÚNÉSÉRŐL

Alkotmány 2. § (2) bekezdés a közvetett és közvetlen hatalomgyakorlás

Alkotmány 5. § a Magyar Köztársaság állama védi a nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét, területi épségét, valamint a nemzetközi szerződésekben rögzített határait

Alkotmány 40/A. § (1) bekezdés a fegyveres erők alapvető kötelessége a haza katonai védelme

Alkotmány 70/H. § általános honvédelmi kötelezettség

Az Alkotmánybíróság a következő határozataiban a Magyar Szocialista Párt által kezdeményezett népszavazásra bocsátandó kérdéseket vizsgálta. Az első határozat tárgya a következő kérdés volt. „Akarja-e Ön, hogy békeidőben a sorkatonai szolgálat megszűnjön és azt önkéntes hivatásos haderő váltsa fel?” Az Országos Választási Bizottság a kérdést a 7/2001. (VI. II. 21.) számú határozatával hitelesítette. E határozat ellen több kifogás érkezett az Alkotmánybírósághoz. A kifogást benyújtók legfőbb érve szerint a sorkatonai szolgálat megszüntetése tárgyában népszavazás nem tartható, mert a kérdés az alkotmány 70/H. §-ának burkolt módosítására irányul.

Az ügy előadó alkotmánybírája Erdei Árpád volt.

Az Alkotmánybíróság az indítványokat megalapozatlannak találta.

A határozat álláspontja szerint az alkotmány 70/H. § (2) bekezdésében meghatározott, az állampolgárt terhelő honvédelmi kötelezettség az állam számára jogot biztosít arra, hogy ezen kötelezettség teljesítését – az itt rögzített szolgálati módok közötti választás lehetőségét biztosítva – igényelje és kikényszerítse.

Az alkotmány 5. §-a az állam számára megkerülhetetlen kötelezettséget határoz meg, amelynek teljesítéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy az államnak megfelelő eszközök álljanak a rendelkezésére. A személyes szolgálat útján ellátandó honvédelmi kötelezettség igénybevételének olyan lehetőségét kell az állam számára biztosítani, amely minden időben lehetővé teszi, hogy a honvédelemmel összefüggő feladatait kiegyensúlyozott módon teljesíthesse.

Az alkotmány 40/A. § (1) bekezdése az államszervezetben belül a fegyveres erőket – közöttük nevesítetten a Magyar Honvédséget – jelöli ki a haza kato-

nai védelmére. E bekezdésben és az alkotmány 5. §-ában meghatározott, az államot terhelő kötelezettségek ésszerű megszervezésének feladata mindenkor és minden helyzetben magát az államot terheli.

A hadkötelezettségnek és ezen belül a személyes szolgálat útján teljesítendő honvédelmi kötelezettségnek mint alkotmányos kötelezettségnek – akár csak a „békeidőre” érvényes – megszüntetése gyökeresen alakítja át a honvédelem terén az állam és az állampolgár jogviszonyát. Az állampolgár elhatározásától függ ugyanis, hogy teljesít-e katonai szolgálatot, és arra nem kötelezhető. Ebben az esetben pedig alkotmányos kötelezettség teljesítéséről már nem lehet szó. A személyesen teljesítendő sorszolgálati kötelezettség megszüntetése az alkotmányos kötelezettség lényeges elemének megszüntését vonja magával. Az eredményes népszavazás járhat tehát a következőképpen, hogy az alkotmány 70/H. § (2) bekezdése kiüresedik.

Az alkotmány 70/H. §-ában kapott felhatalmazás nem jelenti a honvédelmi kötelezettség kényszerű érvényesítésének kötelezettségét. Az állam részéről az állandó, teljes körű igénybevétel jogáról történő időleges lemondás, a mentességek és kedvezmények biztosítása az alkotmányos kötelezettséget nem szünteti meg, és az állampolgár oldalán nem teremt alanyi jogot arra, hogy ez a helyzet változatlanul megmaradjon. A visszatérés feltételrendszerének meghatározása csak az Országgyűlést mint alkotmányozó hatalmat illelheti meg.

Bihari Mihály különvéleménye szerint a vizsgált népszavazási kezdeményezés arra irányul, hogy a törvényhozó az alkotmányban deklarált általános honvédelmi kötelezettség részletes szabályait mind a címzett alanyi körre, mind a kötelezettség teljesítésének feltételeire vonatkozóan korlátozott mértékben határozza meg. A haza katonai védelmének megszervezése, valamint a haza védelmére vonatkozó állampolgári köteletség nem alkotmányozási, hanem törvényalkotási tárgykor. A jelen népszavazási kezdeményezés tehát nem érinti az alkotmányos rendelkezéseket.

Holló András különvéleményében kifejtette, hogy az eddigi alkotmánybírói gyakorlaton jelen ügyben az Alkotmánybíróság továbblépett, a népszavazási kérdéssel érintett alkotmányos norma (a 70/H. §) tartalmát értelmezve mondta ki ugyanis, hogy a kérdés alkotmánymódosításra irányul. Az Al-

kormánybíróságnak viszont – álláspontja szerint – az alkotmány alapján értelmezett alkotmányvédelmi szerepkörét a népszavazás intézménye vonatkozásában kizárólag a pozitív normavédelem szintjén kellett volna tartania.

Kiss László különvéleményében azt hangsúlyozta, hogy az alkotmány 70/H. § (2) bekezdése a „katonai szolgálat” intézményének fenntartásával véli teljesíthetőnek (teljesítendőnek) a honvédelmi kötelezettséget. A vizsgált kérdés ezt a „katonai szolgálatot” nem érinti, hiszen mind a sorkatonai szolgálat, mind pedig az önkéntes hivatásos haderő katonai szolgálat-tételi kötelezettséget jelent, s közülük bármelyiknek a lehetővé tétele esetén érintetlen marad a honvédelmi kötelezettség részeként meghatározott katonai szolgálat.

Kukorelli István különvéleményében kifejti, hogy a jövőre irányuló normatív döntések esetében nem beszélhetünk véglegességről, megváltoztathatatlan-ságról, és különösen nem tekinthetők végérvényesnek a népszavazáson hozott döntések, illetve az Országgyűlés által elfogadott törvények. Így a sorkatonai szolgálat „megszüntetésére” irányuló kérdés sem tekinthető végleges döntésre irányuló kérdésnek.

A határozattól eltérően az alkotmánybíró szerint az „általános honvédelmi köteletség” mint állampolgári kötelezettség olyan, időben változó fogalom, amelynek tartalmát nem határozza meg az alkotmány, hanem arról a törvényalkotónak kell rendelkeznie. Az alkotmány 70/H. §-ának egésze alkotmányos felhatalmazást teremt, de nem követeli meg kényszerítően, hogy a törvényalkotó a honvédelem biztosítása érdekében kötelező fegyveres katonai szolgálatot írjon elő. Kukorelli alkotmánybíró különvéleményében felhívja a figyelmet arra is, hogy a határozat nemcsak a törvényhozó hatalomtól vonta el a jogot a haderő átalakítására, hanem az alkotmány 5. és 40/A. § (1) bekezdésében foglaltak alapján megkérdőjelezte az alkotmánymódosítás létjogosultságát is ebben a kérdésben.

Valamennyi, a határozathoz különvéleményt író alkotmánybíró megfogalmazta, hogy az alkotmányban rögzített alapjogok és alapkötelezettségek jogi természetüket tekintve jelentősen különböznek egymástól. Alkotmányossági megítélésükben e minőségi különbségnek tükröződnie kell.

51/2001. (XI. 29.) AB HATÁROZAT – NÉPSZAVAZÁS A NYUGDÍJEMELÉS MÓDJÁNAK MEGHATÁROZÁSÁRÓL

Alkotmány 2. § (2) bekezdés – a közvetett és közvetlen hatalomgyakorlás

Alkotmány 28/B. § (1) bekezdés – az országos népszavazás és népi kezdeményezés tárgya az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet

Alkotmány 28/C. § (5) bekezdés – tiltott népszavazási tárgykörök

Az Alkotmánybíróság által vizsgált második kérdés a következő volt: „Akarja-e Ön, hogy az évenkénti nyugdíjemelés módjának meghatározásakor a keresetnövekedés mellett a nyugdíjasok fogyasztása (fogyasztói kosara) alapján számított áremelkedést is figyelembe vegyék?”

Az OVB az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát és az azon szereplő kérdést a 6/2001. (VIII. 21.) számú határozatával hitelesítette, amely határozat ellen több kifogás érkezett az Alkotmánybírósághoz. A kifogásokat előterjesztők szerint a kérdés az alkotmányban foglalt tiltott népszavazási tárgykörbe tartozik. Az alkotmány 28/C. § (5) bekezdés a) pontja alapján ugyanis nem lehet országos népszavazást tartani a költségvetésről szóló törvények tartalmáról, a nyugdíjemelés módszerének megváltoztatásához viszont szükség volna a költségvetési törvény módosítására. A kérdésre továbbá – álláspontjuk szerint – egyértelműen válaszolni nem lehet. A „nyugdíjasok fogyasztói kosara” kifejezés tisztázatlan, jogilag pontosan meg nem határozható fogalom.

Az ügy előadója Kukorelli István alkotmánybíró volt.

Az Alkotmánybíróság az indítványokat megalapozatlannak találta.

Az Alkotmánybíróság eljárása során megállapította, hogy az alkotmány 28/C. § (5) bekezdésében szereplő tiltott népszavazási tárgykörök olyan alkotmányi felsorolást tartalmaznak, amelyek bővítése csak az alkotmány módosításával lehetséges. Az alkotmányi felsorolásból következik, hogy az alkotmányi szabályozás kiemelkedő jelentőségével a tiltott tárgykörök zárt, szoros értelmezése áll összhangban. Az alkotmány 28/C. § (5) bekezdés a) pontjában szereplő rendelkezés konkrét törvények, többek között a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról szóló törvény tartalmát vonja ki a népszavazás jogintézménye alól. A költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról szóló törvény az adott alkotmányi rendelkezés közvetlen végrehajtásaként megjelenő törvényhozási tárgykört jelenti. A költségvetésről szóló törvény fogalmába semmiképpen sem tartozhat bele az összes olyan jogszabály, amelynek pénzügyi-költségvetési vonzata van. A „költségvetés végrehajtásáról” fordulat pedig semmiképpen nem jelenti valamennyi, a költségvetés érvényesítését szolgáló törvény tartalmát, hanem kifejezetten a zárszámadási törvényre utal.

Az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdések közül alig van olyan, amelynek nincs költségvetési kapcsolódása. Önmagában az, hogy a népszavazás eredménye esetlegesen érinti az Országgyűlés mozgásterét a következő költségvetési törvény megalkotásakor, nem teszi tiltottá a népszavazást. Jelen esetben a népszavazásra bocsátandó kérdés nem tartalmazza sem a költségvetési, sem a zárszámadási törvény módosítását, okszerűen nem következik a kérdésből a tiltott tárgykörként megjelölt törvények megváltoztatása; a kérdés nem irányul arra, hogy a választópolgárok pontosan határozzanak meg a jövőbeli költségvetési törvényben szereplő egyes kiadásokat.

A népszavazásra szánt kérdésből egyébként eredményes népszavazás esetén sem következik szükségszerűen a nyugdíjak emelése. A megfogalmazott kérdés az évenkénti nyugdíjmelés módszerének meghatározása kapcsán csupán egyetlen szempont, a nyugdíjasok fogyasztása (fogyasztói kosara) alapján számított áremelkedés figyelembevételét célozza. A népszavazásra szánt kérdés távoli, közvetett költségvetési összefüggésű, a nyugdíjmelés számítási módszerének esetleges megváltoztatása, annak következménye nem ütközik az alkotmányban tételesen megjelenített kizárt népszavazási tárgykörökbe.

Az Alkotmánybíróság a kérdés vizsgálata kapcsán azt is megállapította, hogy arra egyértelmű felelet adható, a kérdés megfogalmazása eleget tesz az egyértelműség nyelvtani értelemben megkívánt követelményének.

Strausz János különvéleményében hangsúlyozta, hogy a kérdés nem egyértelmű, az ugyanis az átlagember számára értelmezhetetlen, és a költségvetést is közvetlenül érinti.

52/2001. (XI. 29.) AB HATÁROZAT – NÉPSZAVAZÁS A PIHENŐNAPON VÉGZETT MUNKA DÍJAZÁSÁRÓL

Alkotmány 2. § (2) bekezdés a közvetett és közvetlen hatalomgyakorlás

Az Alkotmánybíróság által vizsgált harmadik kérdés a következő volt: „Akarja-e Ön, hogy a Munka Törvénykönyve a munkavállalóknak ismét heti két teljes pihenőnapot biztosítson úgy, hogy ezek egyike vasárnap legyen és a vasárnap vagy más pihenőnapon végzett munkáért kiemelt díjazás járjon?”

Az OVB az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát az 5/2001. (VIII. 21.) számú határozatával hitelesítette. E határozat ellen több kifogás érkezett az Alkotmánybírósághoz.

A kifogások azzal érveltek, hogy a kérdés nem bocsátható népszavazásra, mert félrevezető, következtetésképpen nem felel meg az Nsztv. 13. § (1) bekezdésében foglalt egyértelműség követelményének. Többen kifogásolták, hogy a kérdés három alkérdésből áll, így nehéz helyzetbe kerülnek azok, akik az alkérdések egy részére igennel, másik részükre viszont nemmel szavaznának. A kérdés ugyanis egyszerre érinti a pihenőidő szabályozását és a munka díjazását, továbbá nem tesz különbséget az általános munkarend keretében végzett munkavégzés és a speciális munkarend között.

Az előadó alkotmánybíró Kukorelli István volt.

Az Alkotmánybíróság az OVB vonatkozó határozatát megsemmisítette, és az OVB-t új eljárás lefolytatására kötelezte.

Az Alkotmánybíróság az egyértelműség vizsgálatakor arra a kérdésre keresi a választ, hogy a népszavazásra szánt kérdés kétséget kizáróan megválaszolható-e, eldöntendő kérdés esetében arra igennel vagy nemmel egyértelműen lehet-e felelni. Ahhoz azonban, hogy a választópolgár a népszavazásra feltett kérdésre egyértelműen tudjon válaszolni, az szükséges, hogy a kérdés világos és kizárólag egyféleképpen értelmezhető legyen. A kérdés egyértelműségének megállapításakor az Alkotmánybíróságnak azt is vizsgálnia kell: a népszavazás eredménye alapján az Országgyűlés el tudja-e dönteni, hogy az akkor hatályban lévő jogszabályok szerint terheli-e jogalkotási kötelezettség.

Az Alkotmánybíróság a fentiekben foglaltak alapján vizsgálta a Munka törvénykönyvére vonatkozó kérdést, és megállapította, hogy a kérdés első része, amely úgy szól: „Akarja-e Ön, hogy a Munka Törvénykönyve a munkavállalóknak ismét két teljes pihenőnapot biztosítson úgy, hogy azok egyike vasárnap legyen?”, egyértelműen megválaszolható. A kérdés második és harmadik tagmondata nyelvtanilag módhatározói alárendelő szerkezetű. A kérdésnek erre a részére az válaszol igennel, aki azt szeretné, hogy a Munka törvénykönyve a munkavállalóknak ismét heti két teljes pihenőnapot biztosítson oly módon, hogy ezek egyike vasárnap legyen. Külön alkérdésnek minősül azonban a népszavazásra bocsátandó kérdés egészének a pihenőnapon végzett munka díjazására vonatkozó negyedik tagmondata.

Az Alkotmánybíróság megállapította: önmagában az, hogy az aláírásgyűjtő íven szereplő kérdés több tagmondatból áll, nem sérti az egyértelműség követelményét. Ha azonban a kérdés több olyan alkérdésből áll, amelyek ellentmondanak egymásnak, amelyek egymáshoz való viszonya nem egyértelmű vagy amelyek nem következnek egymásból, illetve amelyek

tartalmilag egymáshoz nem kapcsolódnak, nemcsak a népszavazási törvény 13. § (1) bekezdése sérül, hanem csorbul az alkotmány 2. § (2) bekezdésén alapuló népszavazáshoz való jog is.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az ügyben vizsgált kérdés két, témakörét tekintve is jól elkülöníthető alkérdésből áll. Az első a pihenőidőre vonatkozik, a második a pihenőnapon végzett munka díjazásának kérdését érinti. A választópolgár csak abban az esetben tudja aláírásával támogatni a kérdés népszavazásra bocsátását, ha mindkét alkérdésre igennel válaszol, a választópolgár tehát, amennyiben élni kíván az alkotmány 70. § (1) bekezdésében biztosított jogával és részt vesz a népszavazáson, nem tudja választói akaratát megfelelő módon kinyilvánítani. A Munka törvénykönyvére vonatkozó kérdés tartalmát tekintve két alkérdésből áll, következésképpen arra – jelen formájában – egyértelmű válasz nem adható.

53/2001. (XI. 29.) AB HATÁROZAT – NÉPSZAVAZÁS A NYELVVIZSGA INGYENES BIZTOSÍTÁSÁRÓL

Alkotmány 2. § (2) bekezdés – a közvetett és közvetlen hatalomgyakorlás

Alkotmány 28/B. § (1) bekezdés – az országos népszavazás és népi kezdeményezés tárgya az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdés lehet

Az Alkotmánybíróság által utolsóként vizsgált népszavazási kérdés így szól: „Akarja-e Ön, hogy a közoktatás az érettségi megszerzéséig minden tanuló számára térítésmentesen biztosítsa legalább egy idegen nyelvből a középfokú nyelvtudás megszerzésének és államilag elismert nyelvvizsga letételének feltételeit?”

Az OVB az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát és az azon szereplő kérdést a 8/2001. (VIII. 21.) számú határozatával hitelesítette. A határozat ellen több kifogás érkezett az Alkotmánybírósághoz. A kifogást előterjesztők véleménye szerint a kérdésben népszavazást tartani nem lehet, mert a kérdés nem az Országgyűlés, hanem a kormány és az oktatási miniszter hatáskörébe tartozik, másrészt a kérdésre egyértelmű válasz nem adható.

Az ügy előadó alkotmánybírája Kukorelli István volt.

Az Alkotmánybíróság eljárása során elsőként azt vizsgálta, hogy a népszavazásra bocsátandó kérdés az Országgyűlés hatáskörébe tartozik-e. Ennek során az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Országgyűlés alkotmányban biztosított jogalkotói hatásköre tel-

jes, és mind a kormány, mind a kormány tagjai irányában nyitott. Önmagában az, hogy jelenleg valamely jogviszonyt nem törvényi, hanem rendeleti szinten szabályoznak, nem zárja ki, hogy később az Országgyűlés törvényt alkosson abban a tárgyban. A kizárólagos törvényhozási tárgyak alkotmányi megjelenítése csupán példálódzó felsorolást tartalmaz, semmiképpen sem tekinthető zárt alkotmányi taxációnak. Időről időre az Országgyűlés jogköre, hogy eldöntse, mely kérdéseket kíván – figyelemmel az alkotmányi rendelkezésekre – törvényi úton szabályozni, és melyek azok a tárgykörök, amelyekben rendeleti szintű szabályozás elegendő, és ennek érdekében jogalkotásra irányuló felhatalmazást ad a jogalkotói hatáskörrel rendelkezőknek. A magyar jogforrási rendszerben – a jogforrási hierarchia elvének megfelelően – az egyszer már törvényben szabályozott jogviszonyok átalakítása, megváltoztatása azonban csak törvénnyel történhet.

Mindezekre figyelemmel az, hogy a népszavazásra bocsátandó kérdés jelenleg részben törvényi, részben kormányrendeleti, részben oktatási miniszteri rendeleti szabályozású, nem zárja ki azt, hogy a választópolgárok akaratának megfelelően e tárgyban népszavazásra kerülhessen sor.

Az Alkotmánybíróság a kérdés vizsgálata során megállapította, hogy arra egyértelmű felelet adható, a kérdés megfogalmazása eleget tesz az egyértelműség nyelvtani értelemben megkívánt követelményének.

Bagi István és Strausz János alkotmánybírók különvéleményt csatoltak a határozathoz. Ebben hangsúlyozták, hogy a nyelvvizsga díjának kérdése nem a parlament hatáskörébe tartozó törvényhozási tárgy, arról tehát népszavazás nem tartható.

55/2001. (XI. 29.) AB HATÁROZAT – A GYŰLEKEZÉSI TÖRVÉNY ALKOTMÁNYOSSÁGÁRÓL

Alkotmány 2. § (1) bekezdés – jogállamiság, jobbiztonság
Alkotmány 62. § (1) bekezdés – a békés gyülekezés joga és a gyülekezés szabad gyakorlása

Több indítvány kérte az Alkotmánybíróságtól a gyülekezési törvény egésze, illetve néhány rendelkezése alkotmányellenességének megállapítását. Az indítványozók főbb érvei a következők voltak.

Az indítványozók sérelmezték, hogy a gyülekezési törvény „békés összejövétel” kifejezése túl tág, az alapján a hatóságok bármely csoportosulást rendezvényként kezelhetnek. Az indítványozók szerint a gyülekezési törvény aránytalanul korlátozza a gyülekezési jogot áltál, hogy általánosságban és nem ne-

vesítve tilalmazza a gyülekezési jog gyakorlását mások jogainak sérelme esetén. A gyülekezési szabadságot sértőnek tartották az indítványozók azt is, hogy a rendezvények szervezői kizárólag magyar állampolgárok, illetve tartózkodási, letelepedési engedéllyel rendelkező külföldiek lehetnek. A kérelmezők szerint indokolatlanul írja elő a törvény az előzetes bejelentési kötelezettséget valamennyi rendezvényre vonatkozóan. Az pedig, hogy a hatóságok feloszlatták a bejelentés elmulasztása esetén tartott, illetve az írásbeli bejelentésben foglaltakhoz képest eltérő időpontban, helyen vagy útvonalon megrendezett gyűlést, alkotmány sértő.

Az ügy előadója Németh János alkotmánybíró volt.

Az Alkotmánybíróság az indítványokat megalapozatlannak találta, ezért elutasította.

Az indítványozók szerint a gyülekezési törvény azáltal, hogy hatálya a békés összejövetelekre is kiterjed, lehetővé teszi a hatóság számára, hogy visszaélésszerűen gyakorolja a gyűlésekre vonatkozó jogszabályait, mert betilthat vagy feloszlatthat akár néhány személy spontán utcai összejövetele folytán kialakuló csoportosulásokat is.

Az Alkotmánybíróságnak azonban az az álláspontja, hogy ha a rendőrség indokolatlanul vagy visszaélésszerűen tiltana meg, illetőleg oszlatna fel gyűlést vagy csoportosulást, a gyülekezési törvény 9. § (1) bekezdése, illetőleg 14. § (1) bekezdése biztosítja a hibás rendőrségi intézkedés megfelelő orvoslásának lehetőségét.

Az indítványozó azon érvét illetően, hogy a gyülekezési törvény túl általánosan fogalmaz, amikor mások jogainak védelme érdekében teszi korlátozhatóvá a gyülekezés szabadságát, az Alkotmánybíróság megállapította: számos olyan rendelkezés van a magyar jogrendszerben, melyeket a hatóságoknak figyelembe kell venniük, amikor arról döntenek, hogy konkrét helyzetekben a gyülekezési jog mások jogainak védelme érdekében korlátozható-e. Ilyen rendelkezés elsősorban az alkotmánynak az alapjogok korlátozhatóságára vonatkozó 8. § (2) bekezdése. Ezen túl a gyülekezési törvény 9. és 14. §-aival kapcsolatban hozott bírósági határozatok is megfelelő iránymutatásul szolgálhatnak azt illetően, mikor képezheti egy gyűlés megtartásának megtiltása alapját mások jogainak a védelme és mikor nem.

A rendezvény szervezőinek alanyi körét leszűkítő törvényi rendelkezést érintő érvekkel kapcsolatban az Alkotmánybíróság megállapította: a gyülekezési szabadsága mindenkit megillet, akár magyar állampolgár, akár külföldi. Ennek megfelelően a rendezvény szervezőjére vonatkozó előírás kivételével a gyülekezési törvény nem korlátozza a külföldiek gyű-

lekezési jogának a gyakorlását. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint indokolt, hogy a rendezvény szervezője csak a magyarországi viszonyokban járatos, azokban eligazodni képes olyan személy legyen, aki a rendezvény előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatban a törvény által a szervező részére biztosított jogoknak, illetőleg a rá rótt kötelezettségeknek – például a károkozásért fennálló felelősségének – az országban való fizikai jelenléte folytán is eleget tud tenni.

Az indítványozók szerint a törvény indokolatlanul írja elő általánosságban, valamennyi rendezvényre az előzetes bejelentési kötelezettséget, kizárva a gyülekezési jog gyakorlásának spontán lehetőségét.

A bejelentési kötelezettség a közterületen tervezett rendezvény tekintetében áll fenn, ezt pedig az indokolja, hogy a közterület használatának, igénybevételeinek lehetősége a gyülekezési szabadságon kívül egy másik alapjog, az alkotmány 58. §-a által biztosított szabad mozgáshoz való jog érvényesülésének is feltétele. A szabad mozgáshoz való jog érvényesülésének leggyakoribb színtere pedig a közút, a közterület. A hatóság emiatt időben tudomást kell hogy szerezzen a közterületen tartandó rendezvényről, erre szolgál a rendezvény előzetes bejelentésének az előírása.

Az indítványozó azon érvét illetően, hogy a rendezvény feloszlata a bejelentés elmulasztásának aránytalan korlátozása, az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy a törvény által megszabott e kötelezettségektől való eltérés lehet ugyan feledékenység, hanyagság eredménye, de lehet az első tudatos lépés is a gyülekezési jog törvényellenes gyakorlása irányába. A rendezvény bejelentésének elmulasztása megfosztja a hatóságot annak mérlegelésétől, hogy a tervezett rendezvény nem zavarja-e meg súlyosan a népképviselői szervek, a bíróságok működését vagy a közlekedés rendjét. Az pedig, ha a rendezvényt a bejelentésben foglaltaktól eltérő időben, helyen, útvonalon tarthatnák meg minden következmény nélkül, értelmetlenné tenné a bejelentési kötelezettség előírását, illetőleg lehetőséget teremtené a gyülekezési jog visszaélésszerű gyakorlására.

A bejelentettől eltérő rendezvény feloszlataására vonatkozó rendőrségi jogszabályból ugyanakkor nem következik, hogy e joggal minden esetben élni kell.

Kukorelli István különvéleményében alkotmány sértőnek találta a gyülekezési törvénynek a rendezvény szervezőinek körét szűkítő rendelkezését. Az alkotmány alapján a gyülekezési szabadság Magyarország területén a magyar állampolgárokat és a külföldieket is megilleti. Ennek ellenére korlátozza a gyülekezési törvény a külföldiek által kezdeményezett

rendezvények esetében a szervező és a résztvevők gyülekezési szabadságát.

Alkotmányértőnek tartotta Kukorelli alkotmánybíró a gyülekezési törvényben szereplő „összejövelelek” kifejezést is, az ugyanis bizonytalan tartalmú fogalom, amely a jogalkalmazó hatóság részére lehetőséget ad arra, hogy kellő alap nélkül alkalmazzon hatósági kényszert az egyénnel szemben.

Kukorelli alkotmánybíró a többséggel ellentétben úgy találta továbbá, hogy a gyülekezési szabadság gyakorlása – egészen szélsőséges eseteket leszámítva – nem áll összeütközésben a mozgásszabadsággal. Az embereknek alapvető joguk, hogy szabadon mozogjanak az ország területén, de azt nem biztosítja az alkotmány, hogy egy nyilvános rendezvény résztvevői által éppen használt útszakaszon és ne egy másikon közlekedjenek. A gyülekezési szabadság gyakorlása tehát általában nem a mozgásszabadsággal, hanem legfeljebb a közlekedés rendjéhez fűződő közérdekkel áll összefüggésben.

Nem értett egyet a többségi határozattal Kukorelli István abban sem, hogy a gyülekezési törvény megfelelő jogorvoslatot biztosít a rendezvény résztvevői számára a hibás rendőrségi intézkedéssel szemben. Az utólagos jogorvoslat lehetősége véleménye szerint nem elégséges garancia az önkényes hatósági jogalkalmazással szemben. Megfelelő jogszabályi és szervezeti garanciákra van szükség az alapvető jogokat sértő visszaélések megelőzése érdekében.

A különvélemény szerint végül a rendezvény-felosztás végrehajtásánál a rendőrségnek figyelembe kell vennie azt, hogy az adott rendezvény sérti-e, illetve veszélyezteti-e mások jogait vagy valamely nyilvánvaló közérdeket. A rendőrségnek elsősorban nem erőszak alkalmazásával, hanem a közös véleménynyilvánításhoz való alkotmányos jogra tekintettel, a rendezvény körülményeit alapul véve kell a törvény-sértő rendezvény befejezését vagy félbeszakítását elérnie.

Kukorelli István különvéleményéhez Czúcz Ottó, Kiss László és egy részéhez Holló András is csatlakozott.

57/2001. (XII. 5.) AB HATÁROZAT (XII. 4.) – A VÁLASZADÁS JOGÁ- NAK ALKOTMÁNYOSSÁGÁRÓL

Alkotmány 2. (1) bekezdés – jogállamiság, jogbiztonság
Alkotmány 54. § (1) bekezdés – az emberi méltósághoz
való jog

Alkotmány 59. § (1) bekezdés – a jó hírnévhez való jog
Alkotmány 61. (1) bekezdés – a véleménynyilvánítás
szabadsága

Alkotmány 61. (2) bekezdés – a sajtószabadság

Az Országgyűlés 2001. május 29-i ülésnapján fogadta el a Polgári törvénykönyv módosításáról szóló, a válaszadás jogát beiktató törvényt (a továbbiakban: törvény). A köztársasági elnök azonban a törvényt nem hirdette ki, hanem az Alkotmánybírósághoz fordult, mert aggályosnak, a vélemény- és sajtószabadságot sértőnek találta a törvény válaszadási jogot beiktató szabályát, és azt, hogy a sajtóban történt jogsértés esetében kötelezően kiszabandó közérdekű bírság felső határát a törvény nem határozta meg. Ez utóbbi a köztársasági elnök szerint a jogbiztonság követelményét is sérti.

Az ügy előadója Harmathy Attila alkotmánybíró volt.

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta: a véleménynyilvánítás és a sajtószabadság korlátozása szűk körben lehetséges olyankor, ha politikai vitáról, az állam bírálatáról van szó. Nem vagy alig jelenik meg azonban a véleménynyilvánításnak és a sajtónak a demokrácia védelmében játszott szerepe azokban az esetekben, amelyekben a közleményt gazdasági érdekből a gazdasági élet egyik résztvevője teszi gazdasági verseny keretei között a gazdasági élet másik résztvevőjéről; ilyenkor a szabadságjogok korlátozása tágabb körben lehetséges.

A válaszadási jog az időszaki lap, a rádió, a televízió tekintetében a válasz közlésének kötelezettségét jelenti. Olyan közlemény közreadására való kényszerítés, amely közleményt esetleg szabad döntés alapján nem közvetítenének, a sajtószabadságnak, ezen belül a szerkesztés szabadságának korlátozását jelenti. Ez egyúttal azt is maga után vonhatja, hogy nem tesznek közzé olyan véleményt, amelynél fennáll a veszélye a válaszközlési kötelezettségnek. A válaszadási kötelezettség terhet jelent, költséget és bevételecsökkenést okoz; ennek a hátránynak a kilátásba helyezése a véleményközlés tekintetében visszatartó hatással járhat. A válaszközlési kötelezettség a sajtó, valamint közvetlenül a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását jelenti.

A válaszadás joga – véli a határozat – a helyreigazítással együtt azt a célt szolgálja, hogy az emberi méltóság, a jó hírnév sérelmét okozó közlemény az adott kérdésben ne maradjon kizárólagos ismeretforrás a külvilág számára, hanem ugyanazok, akik az első nyilatkozattal, közleménnyel megismerkedhettek, kapjanak tájékoztatást a valós tényekről, illetve az érintett személy álláspontjáról. A jó hírnév és az emberi méltóság védelme mellett azt is figyelembe kell venni, hogy a közvélemény informálása is a teljes körű tájékoztatást indokolja.

A tág értelemben felfogott válaszadási jogról (a válaszadás és a helyreigazítás kettőséről) azt állapí-

totta meg a határozat, hogy a jó hírnevet, emberi méltóságot sértő közleményre adandó válasz közlésének kötelezettsége a sajtószabadságnak olyan szükséges korlátozása, amely az emberi méltóság védelmét szolgálja.

A törvény a válaszadás jogát nem korlátozza, mert például maga a válasz is lehet sértő, lehet az alapközleményt lényegesen meghaladó terjedelmű, tartalmában az alapközleményen túlterjedő stb. A válaszközlési kötelezettségnek a válaszadási jog gyakorlásának korlátozása nélkül történő meghatározása a sajtószabadság aránytalan, következképpen alkotmányosértő korlátozása.

A többségi döntés nem találta alkotmányosértőnek azt, hogy a jogalkotó nem határozza meg a közérdekű bírság felső határát. A közérdekű célra fordítható bírságról a bíróság a kártérítés mértékének figyelembevételével dönt. A bíróság nem azonos ugyan a kártérítéssel, de e szokatlan jogkövetkezmény nem teszi a személyhez fűződő jogok megsértését szabályosértővé.

A magyar jogban sem a vagyoni, sem a nem vagyoni kártérítésnél törvény nem határozza meg előre a fizetendő kártérítés összegét. Az alkalmazott joghátrány mértékének előre meg nem határozott volta a jogkövetkezmény sajátosságával függ össze, ezen az alapon a jogállamiság sérelme nem állapítható meg.

A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságával nincs alkotmányos összefüggésben az, hogy a jogalkotó a bírság összegének kiszabási elveként a jogsértőre gyakorolt visszatartó hatást állapította meg. A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságával szemben magának a bírságnak van korlátozó hatása.

Bihari Mihály alkotmánybíró párhuzamos indoklásában megkülönbözteti a válaszadás jogát, amely a vélemények pluralitásának és a sajtóban való megjelenésének szabadságát kívánja biztosítani, és a válaszközlési kötelezettséget, amely a sajtószabadságot, a szerkesztés szabadságát korlátozza. A válaszadás jogának megteremtésével egyidejűleg a válaszadási jog korlátait is meg kellett volna állapítani a szerkesztői szabadság védelme érdekében, anélkül ugyanis az a sajtószerkesztés szabadságát sérti.

Az alkotmánybíró szerint a közérdekű célra rendelt bírsággal szankcionált válaszközlési kötelezettség a sajtószabadságot aránytalanul korlátozza. A közérdekű célra fordítható bírságot ugyanis csak a sajtóval szemben kell kiszabni.

Czucz Ottó alkotmánybíró különvéleménye a kötelező bírságot több szempontból alkotmányosértőnek találta. A bírság rendeltetése nem a felek egyikét ért hátrányok másik fél által történő kiegyenlítése. A közérdekű bírság esetében az állam közhatalmi esz-

közt alkalmaz abból a célból, hogy a jogsérelmet elkövető felet magatartásának megváltoztatására szorítsa. E represszív célú szankció alkalmazásához a jogalkotó az eljáró bíróságok számára nem rögzíti azokat a kereteket, amelyek között a bírság kiszabására vonatkozó hatáskörüket gyakorolhatják. E határok nélkül túlzottan tág tere nyílik a bírói mérlegelésnek (esetleg a bírói önkénynek).

Holló András alkotmánybíró különvéleményében kifejtette, hogy az Alkotmánybíróságnak azt kellett volna megállapítania, hogy a válaszadás joga a véleménynyilvánítás szabadságát, s ezen belül a sajtószabadságot nemcsak a vizsgált szabályozási tartalmában aránytalanul, hanem mint új jogintézmény, a szükséges mértéken túl is korlátozza.

Az alkotmánybíró álláspontja szerint a helyreigazítási eljárás mint a sajtószabadság külső korlátja lényegében lefedi, reparálja a védendő, megsérült alapjogot. Ami ezen felül marad – a szubjektív értékítélet, vélemény általi alapjogsérelem a további korlátozást, a válaszadási jog biztosítását nem teszi elkerülhetetlenül szükségessé.

Holló alkotmánybíró szerint az Alkotmánybíróságnak a közérdekű bírságra vonatkozó két új elemet: annak kötelező voltát és a felső határ hiányát együttesen kellett volna vizsgálnia. A két új rendelkezés ugyanis olyan súlyos veszélyeztetettséget jelenthet, ami a sajtószabadság gyakorlásától való elrettentés szintjét is elérheti.

Ezen túl a jogbiztonság elvét sértőnek találta az alkotmánybíró, hogy a jogalkotó a közérdekű bírság kiszabásának „felső határaként” annak összegszerűsége helyett egy elvont törvényalkotói célt, a megelőzést elvét határozta meg.

Kiss László alkotmánybíró különvéleményében arra hívta fel a figyelmet, hogy „alkotmányos sajtójog” hiányában az Országgyűlés egyszerű többséggel elfogadott törvényekkel szabályoz olyan viszonyokat, amelyek minősített többséget igénylő sajtótörvénybe kívánkoznának. Az Alkotmánybíróságnak – jelen ügyben – a kétharmadoság kérdését is vizsgálnia kellett volna.

Plurális sajtóviszonyok mellett a válaszadás jogának tervezett szabályozása indokolatlan beavatkozást jelent a sajtó(szerkesztés) szabadságába az állam részéről.

Holló Andrásához hasonlóan Kiss alkotmánybíró véleménye is az, hogy az alkotmányossági vizsgálatba a közérdekű bírság egész jogintézményét be kellett volna vonni.

Kukorelli István alkotmánybíró különvéleményében kifejtette: a jogalkotó a válaszadás bevezetésével a sajtó szabadságát a személyiségi jogok védelme érdekében korlátozza, és e korlátozás, mivel an-

nak kényszerítő indoka nincs, szükségtelen, következképpen alkotmányosértő. Jogrendszerünk ma több lehetőséget biztosít a személyhez fűződő jogaikban sértettek számára, hogy jogsérelmükre orvoslást nyerjenek.

A különvélemény megemlíti, hogy a jogalkotó a törvényben úgy teremt válaszadási jogot, hogy figyelmen kívül hagyja a közéleti személyiségeket és a magánszemélyeket érintő véleménynyilvánítás közötti különbségeket. Szól arról is, hogy a válaszadás bevezetésével a jogalkotó tulajdonképpen a közszolgálati televízióra és rádióra vonatkozó azon követelményt próbálja a nyomtatott sajtóban érvényesíteni, hogy a társadalomban meglévő vélemények teljes körben, kiegyensúlyozott arányban legyenek jelen.

Kukorelli alkotmánybíró szerint alkotmányunk sem biztosít jogot senki számára, hogy nézetét, véleményét az általa kiválasztott sajtóterméken keresztül juttassa el a külvilághoz. Az alkotmány 61. § (2) bekezdése alapján azonban bárki szabadon alapíthat lapot, ezáltal közölheti álláspontját valamely sajtótermékben.

Nemcsak a válaszadás, hanem a bizonytalan összegű közérdekű bírság bevezetése is alkotmányosértő, ez utóbbinak ugyanis öncenzúrázó és ezáltal visszatartó hatása lehet a bíráló, kritizáló értékelések és vélemények megjelentetésére. Ez a sajtó (a szerkesztés) szabadságának alkotmányosan elfogadhatatlan korlátozása.

58/2001. (XII. 7.) AB HATÁROZAT – A NÉVHEZ VALÓ JOGRÓL

Alkotmány 2. § (1) bekezdés – jogállamiság, jobbiztonság
Alkotmány 15. § a házasság és a család intézményének védelme

Alkotmány 54. § (1) bekezdés – az emberi méltósághoz való jog

Alkotmány 66. § (1) bekezdés – a férfiak és a nők egyenjogúsága

Alkotmány 67. § (1) bekezdés – a gyermek joga a védelemre és gondoskodásra

Alkotmány 67. § (2) bekezdés – a szülők gyermekük nevelésével kapcsolatos joga

Alkotmány 70/A. § (1) bekezdés – a diszkrimináció tilalma

Több indítványozó fordult az Alkotmánybírósághoz a névviselést, névválasztást szabályozó jogi rendelkezések felülvizsgálatát kérve. Az indítványozók kifogásolták, hogy a magyar jog szerint a családi név egytagú. Többtagú családi név csak akkor viselhető, ha annak a szülőnek az anyakönyvi bejegyzése, aki-

nek az érintett személy a nevét viseli, ilyen nevet tartalmaz. Kifogásolták, hogy az anyakönyvvezető – a szülők kérelmére – a 14 éven aluli kiskorú személy utónevét kizárólag egyszer módosíthatja, továbbá, hogy nem jogszabály tartalmazza az anyakönyvvezető neveket.

Néhány indítványozó sérelmezte a családi név megválasztásánál a külön engedélyezési kötelezettséget, és alkotmányellenesnek tartotta azt is, hogy az állampolgárok nem változtathatják meg tetszésük és belátásuk szerint a nevüket.

Egy indítványozó azt kifogásolta, hogy megszünt második házasságát követően nem veheti fel az első házasságában viselt (férjezett) nevét. Ezt annál is inkább sérelmezi, mivel első férje ehhez egyébként megadná hozzájárulását.

Végül többen sérelmezték, hogy a családjogi törvény nem teszi lehetővé, hogy a férfi – házasságkötés esetén – felesége családi nevét viselje. Ez, állítják a kérelmezők, a férfiak hátrányos megkülönböztetését jelenti.

Az ügy előadó alkotmánybírója Kiss László volt.

Az Alkotmánybíróság e határozatában megállapította, hogy a névjog az alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltóságból levezethető alapvető jog. A névjog ugyanis része az általános személyiségi jogoknak. Minden embernek elidegeníthetetlen joga van az (ön)azonosságát kifejező saját névhez és annak viseléséhez. Ez a jog az állam által nem korlátozható. A névjog egyéb elemei – így különösen a névválasztás, a névváltoztatás, a névmódosítás – a jogalkotó által alkotmányosan korlátozhatók.

A névjog első tartományához tartozó saját névhez való jog élvez olyan abszolút alkotmányossági védelmet, amelynél a korlátozhatóság kérdése fel sem merülhet. Ebben az esetben ugyanis olyan alapjogról van szó, amelynél a kizárólagosságot, a mindenkiketől való megkülönböztetés esélyét kell biztosítani.

Ugyanígy megítélést és védelmet kaphat a saját név viseléséhez való jog is, amely a saját névhez való jognak kifelé, mások felé való megjelenítése.

A névválasztás tekintetében az állam nagyobb önállóságot élvez, itt felállíthat korlátokat, s ezek a korlátok és korlátozások éppen abból fakadnak, hogy a névválasztás is „tradíció-kötött”, s ez, illetőleg mások jogainak védelme és érvényesíthetősége is kényszerítheti az államot a beavatkozásra.

Hasonló a helyzet a névváltoztatási és névmódosítási joggal összefüggésben is: az állam itt a közérdeklőség szempontjait, azaz az állami nyilvántartások egységességéhez és áttekinthetőségéhez fűződő követelményeket is figyelembe veheti.

Míthogy a névválasztás, névváltoztatás, névmó-

dosítás korlátozható, nem tekintette alkotmányellenesnek az Alkotmánybíróság, hogy a jogszabály a nevek kiválasztására külön könyv (a Ladó-féle utónévkönyv) figyelembevételét rendelte.

Nem tartotta alkotmányellenesnek azt sem, hogy a családi nevek felett a név viselője sem rendelkezik olyan szabadon, mint például az utónevekkel. A családi név választásánál és a névváltoztatásnál, névmódosításnál nem szükségtelen és aránytalan az olyan állami szabályozás, amely elutasítja a kérelmező (akár tetszőleges számú) névváltoztatási, névmódosítási kérelmét.

Nem minősítette az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek azt a rendelkezést sem, amelynek értelmében csak két utónevet lehet anyakönyvezni. Az állam ugyanis – érvelt a bíróság – a közérdekre (az egészségésre és a jogbiztonságra figyelemmel) korlátozhatja a választható utónevek számát.

Az Alkotmánybíróság – az indítványok alapján – több, alacsonyabb szintű jogszabályi rendelkezést megsemmisített, azok ugyanis a névviseléssel és névváltoztatással kapcsolatos érdemi kérdéseket rendeztek, és mint ilyenek, törvényi szabályozást igényelnek.

Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek ítélte azokat a rendelkezéseket is, amelyek értelmében az anyakönyvvezető – a szülők kérelmére – a 14 éven aluli kiskorú személy utónevét egyszer módosíthatta, és amely alapján ha a több utónévvel rendelkező személy valamelyik utónevének kizárólagos viselését vagy az utónevek sorrendjének cseréjét kérte, az alapbejegyzést az anyakönyvvezető egyszer módosította. E szigorú és merev szabályozás ugyanis a közvetlenül érintettek (a szülők és a több utónévvel rendelkező személyek) névváltoztatási jogát már oly mértékben korlátozta, hogy gyakorlatilag azok rendelkezési jogát is elvonta.

Az Alkotmánybíróság diszkriminatívna tartotta, hogy a családjogi törvény biztosította a nő számára a házasságkötés utáni névváltoztatási jogot, nem adott viszont lehetőséget a férfi számára, hogy ugyanezt megtehesse. Az Alkotmánybíróság azonban nem semmisítette meg a törvény vonatkozó rendelkezéseit, hanem mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg.

Elutasította viszont azt a kérelmet, amely sérelmezte, hogy megszűnt második házasságát követően a nő nem veheti fel újra az első házasságában viselt nevét. A közfelfogás, a társadalmi-történelmi hagyományok, a névújrafelvétellel érintett családtagok személyiségi jogainak védelme elegendő alapot adnak arra, hogy az állam a jogi szabályozásban a közérdeket megjelenítve elutasítsa az ilyen tárgyú kérelmet.

Az Alkotmánybíróság határozata végén hangsú-

lyozta, hogy az indítványokba foglalt anomáliák nagy része a tárgykör alkotmányossági követelményeket figyelmen kívül hagyó szétszórt, korszerűtlen szabályozására vezethető vissza.

Harmathy Attila alkotmánybíró különvéleményében kifejtette, hogy álláspontja szerint nem állapítható meg a névjog átfogó alkotmányjogi kategóriájának léte, amelynek olyan részjogosítványai lennének, mint a névválasztás, névváltoztatás.

Harmathy alkotmánybíró szerint alkotmánysértők azok a rendelkezések, amelyek értelmében az anyakönyvvezető – a szülők kérelmére – a 14 éven aluli kiskorú személy utónevét egyszer módosíthatja, és amely alapján ha a több utónévvel rendelkező személy valamelyik utónevének kizárólagos viselését vagy az utónevek sorrendjének cseréjét kérte, az alapbejegyzést az anyakönyvvezető egyszer módosítja. Az alkotmányellenesség oka azonban – a határozatban foglaltaktól eltérően – az, hogy az utónevet az anyakönyvvezető módosítja. A névhez való jog emberi méltóságon alapuló, önazonosságot kifejező természetével ellentétben áll az, hogy az állam különböző szervei adják és módosítják a személyek nevét.

Külön vizsgálatot igényelt volna a szülőknek az a joga, hogy a gyermek nevét a megszületést követően később megváltoztassák. A gyermekek önrendelkezési jogának érvényesítésére nem a polgári jogi szerződésekre irányadó cselekvőképtelen, korlátozottan cselekvőképes kategóriák alkalmazása a megfelelő. Már a 14. életév betöltése előtt is véleményt tud formálni a gyermek arról, változzék-e a neve, és ha igen, mi legyen az új neve.

Harmathy alkotmánybíró szerint nem áll fenn mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet a határozatban megállapított kérdésben. A nő férjezett státusának tanúsítása, a gyermekek családi státusa ma is indokoltá teheti azt a hagyományos megoldást, amelynél a feleség a férje nevének felvételével, -né toldattal vagy a saját nevének a férj nevéhez való kapcsolásával jelzi a családi kapcsolatot.

Annak az önrendelkezést, önazonosítást sértő szabálynak az alkotmányellenességét viszont meg kellett volna állapítania a határozatnak, amely alapján a férj nevének megváltoztatása kiterjed a feleségre is, ha a feleség a férje családi vagy teljes nevét viseli. Ez a szabály ugyanis lehetővé teszi, hogy egy asszonynak a nevét megkérdése és hozzájárulása nélkül más megváltoztassa.

Azt a jogszabályi rendelkezést is meg kellett volna semmisítenie az Alkotmánybíróságnak, véli az alkotmánybíró, amely szerint a férjes, elvált vagy özvegy nő a házasságkötés folytán szerzett nevét névváltoztatással nem változtathatja meg. A családvédelmi szempontok ebben az esetben is indokolhat-

ják a névváltoztatás korlátozását, a teljes tilalmat azonban nem. A jog olyan megszüntetéséről van szó, amelynél sem a szükségesség, sem az arányosság nem állapítható meg.

Harmathy Attila különvéleményéhez Bagi István, egy részéhez Németh János alkotmánybíró is csatlakozott.

Tersztyánszky dr. Vasadi Éva alkotmánybíró különvéleménye szerint nem indokolható, hogy az Alkotmánybíróság az általános személyiségi jogból az alkotmányjogi értelemben vett, az állami beavatkozás ellen védő tartalommal rendelkező, elvont névjogot vezessen le és azt alapvető jognak minősítse.

A „névjog” a különös személyiségi jogok egyike, személyek egymás közötti – és nem az államhoz való – viszonyát rendezi. Az alkotmányban megfogalmazott „általános személyiségi jog”, az emberi méltósághoz való alapvető jog azonban nem a személyek egymás közötti viszonyára vonatkozik, hanem a személyeknek az államhoz való viszonyára. Ez a jog az illetéktelen állami beavatkozás ellen védi a magánszférát.

Alkotmányossági kérdést – megfelelő indítvány alapján – ezért az jelenthetne, hogy a személy milyen esetekben hivatkozhat autonómiájának védelme érdekében alapos okkal arra, hogy jogszabály tegye lehetővé számára a viselni kívánt név állami nyilvántartásba vételét azért, hogy így mások előtt, hivatalos kapcsolataiban is ezen a néven jelenhessen meg.

A különvélemény azt is hangsúlyozza, hogy az Alkotmánybíróságnak nem kellett volna mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet megállapítania, a jogszabályok ugyanis nem zárják ki, hogy a férj a felesége családnevét névváltoztatás útján felvegye.